

Академија архитектуре Србије, Београд

DOI 10.5937/kultura1754024K
УДК 81'276.6:72

оригиналан научни рад

ПРЕИСПИТИВАЊЕ ОСНОВНИХ, КАТЕГОРИЈАЛНИХ ПОЈМОВА ВЕЗАНИХ ЗА ПРЕИНАЧАВАЊЕ АРХИТЕКТОНСКО- УРБАНИСТИЧКЕ МАТРИЦЕ БЕОГРАДА

Сажетак: *Разматрање било које историјске теме када су архитектура и град у питању нужно намеће упитаност којим категоријалним апаратом мишљења оперишемо. Подразумевање да знамо шта чиме именујемо и како у тим границама мислимо може да склизне у неразумевање. У том смислу је неопходно прецизирати шта су архитектонска историја, шта архитектонска критика а шта теорија архитектуре. Њихови временски хоризонти мишљења су различити и историја архитектуре и архитектонска критика немају исту могућност повратног деловања на Архитектуру и на Град. У том смислу се и жељени појам критичке историје*

мора додатно профилисати. Разликовање повести од историографије, као и историје догађаја од историје постојања трансвременских физичких структура, почетни су кораци за гилкију и боље одређено, друштвено корисније разграничавање домена. На једном од многих могућих примера, простору онога што се у Београду зове Теразијска тераса, показује се збрка логика и делања која, због помањкања критичке јавне речи у поводу текућих урбанистичких одлука, заувек затвара ретку топографску могућност и изванредне урбанистичке идеје.

Кључне речи: преиспитивање, присуство, план, кула, трг, урбанитет

Проблематизовање, преиспитивање неких појмова, термина, праваца значења или зона значења требало би да повратним дејством додатно разазна, местимично можда чак и преобрати наше виђење, а поготово наше делање у смислу разумевања и унапређења јавних простора. У теми визуелног преиначавања Београда морамо поставити себи једно врло једноставно пред-питање, упит: јесу ли, архитектонски и инжењерски гледано, уопште могућа само визуелна преиначавања а да немају, зовимо је тако, „структурну”, тродимензионалну, функционалну подлогу? Разумљиво је занимање за оно визуелно и значењско у граду, али никако не смемо испустити тродимензионално и временовано скенирање историјских тренутака и циклуса. Такође, на време се мора констатовати да овакво преиспитивање има, по природи ствари, више есејистички но научни профил јер овај други, напосто, није могућ, није остварив као свеобухватан.

Позабавимо се, за почетак, појмом Историја.¹ Да ли знамо, или да ли се макар питамо, шта говоримо када употребљавамо ту реч? Иако су написане стотине редова на тему свеколиких њихових односа Повести, Историје и Историографије, овде, када је реч о Архитектури, Граду и Простору, морамо се поново упитати о чему заправо говоримо. Већ кратки увиди у речнике (старо)грчког језика, као и гранања у новим, одмах показују да постоје рачве значења речи Историја. Главна од њих је на разликовање онога што се догодило од бележења, преношења и тумачења тога истога касније, колика год да је временска дистанца у питању.

Чини се корисним упутити се, на пример, на словеначки термин Згодовина, реч за оно што се догодило, који из духа старословенског чува и преноси оно што се жели рећи.

---

¹ У раду који се бави појмовником, категоријалним мишљењем, неке речи писане су овде великим почетним словом, иако то номинално није тако прописано ортографијом српског језика. У супротном од употребљеног, праћење и разумевање овог текста били би немогући.

Дакле, ради се о једном низу догађања, догађаја и догађајности уопште, на чије кодове се ми реферирамо свакодневно, трајно и обавезно, покушавајући да поштујемо али и да превазиђемо те учитаности наших живота у ток времена. Али, док догађаји могу прохујати, грађевине и градови непоредиво су трајније појаве. Темпо и ритмови догађаја и грађевина толико су различити да је питање која историографија је иманентна којем од предлогака о којима говоримо. Темпа и ритмови Града толико су још додатно трајнији да бих овде обавезно подсетио на једну од категорија Мартина Хајдегера (Heidegger), за разумевање Света, која се на просто зове Присутност, немачко *Anwesenheit*.²

Основна супстанца архитектонске историографије није догађајност, или макар није у првом плану. Њена супстанца је Физис, тело, кроз настајање, потом кроз постојање, опстојавање, одржавање, мутирање, реконструкције, додавање, миметирање, рушење, меморисање... Историографска објашњења напросто су мање битна од постојања, од Присутности неког јавног здања и са њим јавног простора. Куће нису привремени неспоразуми ако су рођене лоше, или ограничена срећа, ако су се догодиле добро. Простор је, наиме, необновљив ресурс и повесна променљивост, па и превртљивост, не може се тако лако и брзо односити на грађевине. У склопу таквог става, морамо да обратимо пажњу да један број аутора, цењених историографа – а могло би се рећи да су самим тим они исказани пре као теоретичари – скоро да у потпуности изједначава идеје архитектонских цртежа са оним подигнутим, присутним здањима дугог трајања, са њиховом Присутношћу. Процењујемо овде да је тај историографски манир прилично опасан. И још нешто методски да напоменемо, да не бисмо пропустили: прецизан историјат нестанака појединачних зграда, па и градских блокова, део је приче који нам веома недостаје и наративи о архитектури и граду често, због тога, имају веће празнине за целовито разумевање.

Једна од језичко-појмовних полупрозрачности често се производи лелујавом употребом појма „урбано”, иако још од

---

2 Heidegger, M. (1985) *Bitak i vrijeme*, Zagreb: Naprijed. На странама 115-130 се Хајдегер, у склопу свог учења које карактерише један не тако лако разумљив језик, бави простором као конституентом бивствовања. У појмовник, који и какав је немачки филозоф успоставио због, по његовом јасно исказаном уверењу, приличне потрошености категорија током векова, није лако продрети. Сам појам *Присутности* се у главном делу овог филозофа не разматра таксативно. Архитектима је много познатији, па и ближи за разумевање, иако не задира до сржи његовог мишљења, Хајдегеров краћи текст: *Gradjenje, Stanovanje, Mišljenje*; Heidegger, M. (1983) *Mišljenje i pevanje*, Beograd: Nolit, str. 83-103.

мислилаца Антикe имамо јасно указивање на истовремену двојност праваца значења – један у обичном просечном смислу, други у највишем, најаутентичнијем. Као када кажете „архитекта” па се може помислити на сваког ко се тиме бави или сваког ко има диплому, али и на Бороминија (Borromini), Синана или Герија (Gehry), на пример. Томе доприноси и чињеница да српски језик нема одређени и неодређени члан, па ни дистинкцију писања великим или малим почетним словом, самим тим ни усмеравање значења. Када напишемо архитектура, по правопису увек малим почетним „а”, немамо никакав упут да ли говоримо о нечем уобичајеном или о нечем посебном.

У том смислу осцилира и употреба атрибута *урбано*, где се истовремено денотира да се нешто тиче града али има и једну, данас, априорну похвалну црту која, не ретко, уопште није пропраћена стварним позитивитетом. Узмимо, на пример, помињање „урбане инфраструктуре”. Очито се заиста мисли на градску инфраструктуру, инфраструктуру града, или у граду, напросто као одредницу без вредносног предзнака. Данас је много тога постало „урбано”, тако да смо корак до тога – доведимо до апсурда да бисмо јасније разумели! – да данас кажемо „урбана наркоманија” и да помислимо да је то нешто добро, или разумљиво само по себи.

Други крак недиференциране употребе појмова, чини нам се овде важан, је олака, непрецизна употреба, и честа замена другог првим, термина „урбано” и *урбанистичко*. Све што је урбанистичко јесте и урбано, из домена урбаности *per se*, али није све што је урбано урбанистичко. Ово напомињемо не у правцу језичког чистунства већ као реалан проблем да се често не зна о чему се тачно говори. На претходне рачве се надовезује врло слободна употреба појма *Урбанитет*, која се најчешће користи у смислу идентитета неког града а ређе у смислу ступња његове урбаности. Ступња градскости града, с тим што ћемо ретко чути те на српском језику иначе веома јасне речи. Као кад се за неког музичара каже да је изузетно музикалан, а наводно би требало сваки од њих такав да буде.

Једна од главних речи чију употребу треба преиспитати када говоримо о Београду и његовим јавним просторима, врло дубоко смо уверени, је појам Трга! Одмах да наведемо закључак: Београд осим Трга Николе Пашића, и то као врло јасног и специфичног манифестацијског типа у вези са комунистичким агитпропом, уопште нема ниједан трг који би одговарао иоле чвршћем, да не кажемо класичном третирању тог облика. Трг би морао да има своју јасну анвелоу, своју чеону грађевину, до краја дефинисану идеју

нивелације градског пода, интензивне коридоре пешачких кретњи у више праваца, да је (данас) без доминантног моторног саобраћаја, итд.

Трг Републике, као дезоријентисани наследник камернијег Позоришног трга, ни данас не зна који му је од два правца главно пружање. Да ли је то по линији од Обилићевог венца ка Ратничком дому, или од Народног музеја ка некадашњој згради Банке (или обрнуто, у оба примера), са висинском какофонијом у регулацији и са несносно интензивним колским и јавним градским саобраћајем ка дунавским квартовима и за околни, тунелски приступ мосту који сви без икаквог основа зову Бранковим мостом. Студентски трг, са парком, више је успомена на некадашњу пијацу, и више функционише као окретница возила јавног градског саобраћаја поред ограђеног парка но што би икако оправдао име трга. Чини се да у атрибутима пјачете заокриљене зградом Филозофског факултета, колико год да је тај плато физички мањи, има више урбаности но на Студентском тргу.

Тек на Славији нема места за употребу овог термина, појма, јер она није ништа до саобраћајни сквер, онај који сабира проблеме београдске мреже улица. По ободу Славије не зна се шта је већи проблем: неизграђене рубне парцеле, прениски историјски објекти као реликти других градских времена и размера, амбициозно високи хотел беневољентног обликовања „Славија 1” и ка наводном тргу у приземљу слепи хотел „Славија Лукс”, или пак потпуно промашено лоцирана гигантска зграда Народне банке, такође и она без партерног контакта на својим странама према фреквентном простору. Типологија јавних простора се номинално може дефинисати како год неко жели, али то ће често остати само наречено а никако и стварно животно, делујуће.

Наш наслеђени појмовник, речник архитектуре, ишаран је речима које или не осликавају добро оно на шта се односе, или то раде непрецизно, а понекад умеју да буду потпуно супротне ономе што треба да означи. Шта, на пример, треба да значи „решавање основа”, како се то деценијама зове, или звало, у образовању архитеката, или пак „аранжман основе”, како се једно време користило у српској архитектонској историографији? Шта рећи за Валтера Бењамина (Walter Benjamin) који у поводу московске цркве Василија Блаженог разматра складност њеног тлоцрта као основе њеног изузетног изгледа!³ Наш Јован Цвијић користи, у својим описима, термин „кућа у хоризонталном пресеку” за оно што такође бива звано „план”. Рекло би се да је најмање споран

---

3 Benjamin, W. (1986) *Moskovski dnevnik*, Sarajevo: Veselin Masleša, стр.31.

кroatизам „тлоцрт“, напосто пројекција геометријског тела на тло, на идеалну хоризонталну раван. Овим набрајањем трајно неразрешених нејасноћа са једним од најбитнијих категоријалних појмова архитектуре уводимо се у тему високих, витких, у висину издужених кућа.⁴

Деценијама се за такву грађевину у нашем архитектонском вокабулару користио термин „солитер“, у буквалном преводу са француског *solitaire* – усамљени. Његово име деривирано је из једног урбанистичког проседеа, да овде не залазимо у детаље Ле Корбизијеових (Le Corbusier) доктрина, где је високи а усамљени објекат део препоручене урбанистичке композиције са неким својим јасним предностима, па и манама, које, заправо, не третирају класичну парцелацију а још мање непосредно ренту. Сви знамо композиционе групе високих објеката из доба социјализма у Београду као што су у новобеоградском Блоку 23, или Блоку 30, на уласку у Земун, или у Блоку 21 чувених „шест каплара“, чак и у гушћем градском историјском ткиву попут групе од три, арх. Михаила Јанковића (1911-1976), код Палилулске пијаце.

Но, како се код нас систем својине променио и вратио у класично грађанско власништво над имовином, па и над земљиштем, витки објекти имају битно друге намене. Ствар би била потпуно бесмислена када бисмо, на пример, желели да кажемо „солитери Менхетна“. У енглеском језику *skyscraper*, или у француском *gratte-ciel*, апсолутно су исто што и реч *небодер*, мање-више присутна и у нашој језичкој понуди, без обзира што се у Београду ређе користи, јер је наводни кроатизам. У расколу смисла композиционог солитера и рентијерског небодера код нас се у најновијем периоду устаљује појам „кула“. С тим што, као последњи коментар на тему куле, додајмо став да није, у градском пејзажу, свеједно да ли је кула намене државно-административне, муниципалне, општег добра, или је приватно-пословна. Кула Генералштаба, палата „Београд“ у Масариковој или бивши „Инекс“ су градска средишта и њихова висина се донекле другачије третира. То јесу стварни акценти панораме Београда али је јасно и коме припадају.

Уз претходну тему, природно се намеће и аспект да ли су поглед, визура, силуета, панорама... јавни простор? Итекако јесу! А управо око тога настаје проблем „преграђивања

---

4 Иако то спада у домен сећања, увек непоузданих у смислу тачно реченог, као и у смислу контекста у коме је нешто казано, корисно је имати на уму коментар, из рада са студентима, архитекте академика Ивана Антића (1923-2005) да је „пресек најважнији архитектонски цртеж“. Он је то изрицао у смислу цртежа као провере у процесу пројектовања, али је за многе врсте грађевина то истина и у разумевању постојећег.

погледа”, додуше изразито тек у овим рецентним годинама које су номинално на рубу периода XX века. Догађа се једна, назовимо је тако, „грампа визура”. Право за многе да виде историјски Београд десне обале Саве са леве обале, или из историјског Београда на десној обали да многи виде новобеоградско-земунске панораме, бива замењено тиме да неки други, и то појединци, власници станишта, офиса или закупци хотелских соба са високих спратова небодера, виде и једно и друго, у међувремену плативши озбиљне суме новца ономе ко је добио право да укида јавну слику за све Београђане и нуди је, са висине и на висини, једном малом броју људи.⁵

За разлику од оног доминантног мишљења, мњења, овде бисмо унели став да је Прошлост бесконачна а не коначна, како се то обично схвата. Јесте онај историјски скуп догађајности затворен, али је историографски, као наш критички и по дефиницији што детаљнији увид, заправо у домену бесконачности. Критичка историја морала би да поседује атрибут једне плаузибилне свеобухватности поводом онога чиме се позабавила, као и исте такве довољно уверљиве прецизности фактографије и тврдњи, тек након чега вредносни судови могу бити испостављани. Ако се то зове бескомпромисност, онда се и то мора уврстити у ваљаност алата критичке историографије. Па чак и по цену да за неки цртеж, скицу на коју наиђете у оквиру плана за реконструкцију Берлина 1937-1943. године, установите, на пример, шта је рад Адолфа Хитлера а шта Алберта Шпера, чије би име сви ипак радије да чују него оно прво.⁶ И онда не кријете име аутора јер говоримо о скици а не о злочинцу.

Шта је уопште критичка историја, како треба да је разумемо, како можемо да је тумачимо? Као део историографског посла или као нешто што личи на текући, да не кажемо критичарски посао? Чини се да је критичка историографија часна делатност чији резултати напросто не могу више кориговати стварност, присутност и више као да бацају продорну светлост на једну диспозицију с којом актуелни тренутак нема више жив механички однос у коме се још увек да утицати, мењати, кориговати.

---

5 У овоме је крајње индикативно да је главна тема реклама за куповину станова у кулама онога што се зове „Београд на води” изузетан поглед, поготово са виших спратова.

6 Larsoon, L. O. (1983) *Albert Speer - Le plan de Berlin 1937-1943*, Bruxelles: Archives d'Architecture Moderne. Сличан пример, веома познат, је садејство префекта Париза барона Османа (Hausmann) и француског цара Наполеона III, видети: Pinkni, D. Pariz sredinom devetnaestog veka: Napoleon III i Žorž-Ežen Osman, u: *Istorija moderne arhitekture – knjga 1 Koreni modernizma*, priredio Perović, M. (1997), Beograd: Idea, стр. 268-278.

Могуће је да главни проблем, али и главни извор тема, у критичкој историографији преиначавања јавних простора Београда, лежи у скоро потпуном недостатку, последњих четврт века, текуће архитектонске и урбанистичке критике. Разлози томе су вишеструки, наведимо само неке: најпре последице скоро ратног стања у друштву 1990-их, криминализација многих друштвених токова и релација, одлажење градње и урбанизма у сиву зону корупције након чега данас, апсурдно, не знамо да ли имамо више легалних или нелегалних кућа. Посебно је важно губљење медија у тоновима врло далеким од европских грађанских позитивних норми. Најпре се угасила артикулисана и обимна архитектонска продукција а потом ју је сменила садашња насилна инвестициона инвазија страних наручилаца којима се нуди слободан лов на годинама заштићене вредне просторе а са капацитетима који потпуно потиру чак и либералније схваћен идентитет Београда. Једном речју, текуће критичко мишљење медијски је гетоизирано и нема апсолутно никаквог утицаја на самокорекцију у естаблишменту.⁷

Када преиспитујемо вокабулар којим мислимо теме урбанизма и његових визуелности, не можемо а да се, за последњих деценију и по, поново не осврнемо на браќање, односно на свесну и намерну замену теме *јавног интереса* темом јавног увида, што никако није исто. Рекли бисмо, колико год да звучи непријатно, да је појам Јавности код нас врло сумњивих темеља, некако више мирише на чаршијску и паланачку причу него на заједничку у оном ноторном друштвеном смислу. Пре би се рекло да имамо устројство збира појединачних интереса, дакако парцијалних и парцијализованих, чак и када претходно то нису били.

У нарушавању, тачније у упропаштавању јавних простора, простора јавности Београда, велику улогу у новијем периоду представљају 3Д модели, прикази којима се, годинама уназад, лобира та иста јавност, а поготово комуналне службе, да би био прихваћен одређени пројекат, скоро по правилу прекапацитиран. Технички је веома лако компјутеру задати стајну тачку и угао за перспективу који ће показати да „преосталог простора” има више него довољно. Када пројекат добије правни статус одобреног и када на градилишту схватимо да то није оно, или онако, како смо били видели

---

⁷ Једна од изразито ретких адреса са којих је, у протеклом периоду, стизао благовремени критички тон о наканама преиначавања Београда, наравно и слике јавних простора, је Академија архитектуре Србије чија се Декларација о пројекту „Београд на води”, прва и још две потоње, налазе на: <http://aas.org.rs/wp-content/uploads/2015/03/Deklaracija-AAS-o-Beogradu-na-vodi-05.-mart-2015.pdf>.

– прича је завршена, неповратна. Та врста сценарија јесте превара јер нико у таквој, да употребимо оксиморон, „огу-глалој” јавности и у медијима више не поставља питања.

Навешћемо овде и један пример који, по нашем стручном искуству, није довољно добро познат јавности, па чак ни оној еснафској архитектонској. Ради се о мученичком путу простора за који мислимо да знамо шта је а зове се Теразијска тераса. Кренимо хронолошки обрнутим редом. Пре једне деценије на простору Теразијске терасе – а много тачније би било рећи „простору жељеном за терасе од Теразија ка Сави” – никао је објекат са именом „Б2”, за наше услове врло пристојне архитектуре, награђиван од струке и од дела јавности. Како је он постављен у тај простор, којим урбанистичким планом, регулационим, којим правним актима? Наше питање покушава да продре у историјски след догађаја и тренутке настајања и нестајања одређених жеља, логика, одлука.

Простор о коме говоримо није био никакав парк, неизграђено земљиште у зеленилу. У 1920-им годинама београдска Општина очистила је ту зону од силних приземљуша и кућа ниске спратности непримерених строгом центру града. Следио је, сви знају, чувени конкурс расписан 1929. а окончан 1930. године и Добровићев најчувенији могући победнички пројекат. Он је у реализацији одлаган, све до априла 1941. године. Након Другог светског рата Добровић је иновирао своје решење али и тад без градње. Привремено парковско уређење је трајало и трајало... Онда је, с још неким конкурсима у међувремену, расписан 1991. конкурс чији улазни подаци су били преклоп, додир два детаљна урбанистичка плана која, гле чуда, нису имали интегрални простор Теразијске терасе као своје подручје него су се ту сретали, додиривали границама плана! Бесмислено као улазни, почетни податак. Па је део према Призренској било земљиште додељено за непосредну реализацију једној тада већ пословно скоро мртвој фирми, „Југославија-комерцу”, а део према Балканској био је само официјелно анкетна зона конкурса.

Време је поново пролазило за реализацију компликованије стране Терасе, оне према улици Призренској, тако да ту нико није градио, али је она претходно анкетна страна ка Балканској улици промовисана у легализовану, покривену свим потребним одлукама, без обзира што је и почетнику јасно да простор Теразијске терасе апсолутно мора да буде третиран интегрално. Након изградње објекта имена „Б2”, алиас Балканска 2, остао је недефинисан однос саме зграде и простора пред њом, био он убудуће парковски или не. Расписан је 2006. године нови конкурс на коме су опет покушале

да превладају парцијалне логике и интереси.⁸ До данас све стоји јер се из тако настале диспозиције није, наравно, лако извући. И да буду забијени чавли у ковчег за сахрану идеје Теразијских тераса, тачно на дну трасе силаска центра Београда на реку у јесен 2016. године и надаље је у току бетонирање конструкције нових и нових спратова једне катастрофалне непромишљености као што су први високи објекти из пројекта „Београд на води”. Дакле, врло битан атрибут критичке историографије мора бити свест, потом спроведена кроз делање, о времешности градских структура, простора, о њиховој вишekorачној профилацији и о неопходности разумевања континуума.

За крај овог разматрања, а оно је заправо сво иницирано тиме, изнесимо запањеност упливом термина „дизајн” (*design*) у наше свакодневне комуникације где га досад уопште није било и где ствара конфузију. Иако та енглеска реч има своју нормалну употребу у енглеском језику, као и ону досадашњу у српском где се углавном не замењује домаћом речју у синтагмама „индустријско...” или „графичко обликовање”, почела је свакодневно да се појављује уместо термина као што су, на пример: пројектовање, обликовање, идејно решење, изглед, уобличеност, фасада, склоп... и бројни други, па тако свакодневно чујемо или читамо, примерице, да су „нове руске ракете дизајниране тако и тако...”, да је „расписана јавна набавка за дизајн реконструкције зграде за потребе Музеја града”, итд. Уколико се тај тренд, иначе потпуно нејасног порекла и интензивности, јавно настави, чини се да ће било која будућа критичка историја архитектуре, града и простора бити неупотребљива. Зато, да парафразирамо Агнеш Хелер, морамо бити свесни да сваки дан носи, казаћемо тако, своју дозу потребе за историјском свешћу.

ЛИТЕРАТУРА:

- Heidegger, M. (1985) *Bitak i vrijeme*, Zagreb: Naprijed.
- Heidegger, M. (1983) *Mišljenje i pevanje*, Beograd: Nolit, str. 83-103.
- Benjamin, W. (1986) *Moskovski dnevnik*, Sarajevo: Veselin Masleša.
- Larsoon, L. O. (1983) *Albert Speer - Le plan de Berlin 1937-1943*, Bruxelles: Archives d'Architecture Moderne.
- Pinkni, D. Pariz sredinom devetnaestog veka: Napoleon III i Žorž-Ežen Osman, u: *Istorija moderne arhitekture – knjga 1 Koreni modernizma*, priredio Perović, M. (1997) Beograd: Idea, str. 268-278.

---

⁸ У жирију тог конкурса аутор овог текста је, по позиву, логиком да тамо треба спашавати шта се спасти може прихватио учешће, као председник тог Оцењивачког суда.

<http://aas.org.rs/wp-content/uploads/2015/03/Deklaracija-AAS-o-Beogradu-na-vodi-05.-mart-2015.pdf>

Bojan Kovačević
Academy of Architecture of Serbia, Belgrade

RETHINKING BASIC CATEGORICAL CONCEPTS
CONNECTED WITH REVISION OF THE
ARCHITECTURAL-URBANISTIC MATRIX
OF BELGRADE

Abstract

Reviewing any historical topic, when urban architecture is concerned, invariably imposes questioning of the categorical instruments we use. By implicating that we know the subject and the instruments by which we define it, and by staying within the set boundaries of consideration, we may easily slip into misunderstanding. It is therefore necessary to precisely determine the concepts of architectural history, architectural critique and the theory of architecture. They all comprehend different timelines differently while the history of architecture and architectural critique do not provide the same kind of feedback to the concept of Architecture or the City. In this sense, a desired concept of “critical history” must be additionally profiled. Differentiating history from historiography, as well as a history of events from a history of existence of trans-temporal physical structures, are the first steps towards a more flexible, more precisely determined and a more socially useful differentiation of domains. Taking one of many possible examples, a space called Terazijaska terasa in Belgrade, we can find a mishmash of logics and actions which has, due to lack of public critical dialogue about the proposed urbanistic decisions, destroyed a very rare opportunity to create outstanding topographic interventions and urban growth ideas.

Key words: *reviewing, presence, plan, tower, place, urbanity*

Ивана Маргић, *Амфоре од злата – два загрљаја*, 70 x 70 cm,
фото Наташа Ристић